

540.08
K650

Çer ystynin proletarialarъ, birikleger!

SOVET
SOTSIALISTICESKIJ
RESPUBLIKALARDYN
SOJUZYNYN
KONSTITUTSIJAZЪ
(TƏS ZAKONЪ)

OGIZ—NOVOSIBIRSK—1937

SOVET SOTSIALISTICESKIJ RESPUBLIKALARDЫN
SOJUZYНЫN (TOS ZAKONYN) ÇOPTӨGӨN

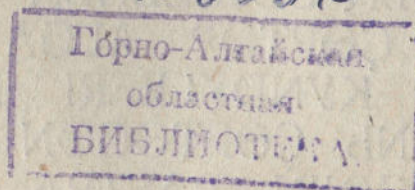
SOVET SOTSIALISTICESKIJ RESPUBLIKALARDЫN
SOJUZYНЫN SOVETTERDIN
CREZVЬCAJНЫJ VIII-ci S'EZDININ
POCTANOVLENIJEZI

SOVET SOTSIALISTICESKIJ RESPUBLIKA-
LARDЫN SOJUZYНЫN SOVETTERDIN CREZVЬ-
CAJНЫJ VIII-ci S'EZDI *TURGUZYR ÇAT*:

S'EZDTIN REDAKTSIONНЫJ KOMISIJAZYNA
BERGEN, REDAKTSIJALU, SOVET SOTSIALI-
STICESKIJ RESPUBLIKALARDЫN SOJUZYНЫN
(TOS ZAKONYНЫN) KONSTITUTSIJANЫN PRO-
EKTIN ÇOPTӨӨR.

S'EZDTIN PREZIDIUMЬ

Moskva Kreml'. 5 dekabr' 1936 ç.

**SSR SOJUZYTN VERHOVNŲJ SOVEDININ VŲBORŲ
KEREKINDE**

**SOVET SOTSIALISTICESKIJ RESPUBLIKALARDŲN
SOJUZYBNŲN SOVETTERDIN CREZVŲCAJNŲJ VIII-ci
S'EZDININ POSTANOVLENIJEZI**

SOVET SOTSIALISTICESKIJ RESPUBLIKA-
LARDŲN SOJUZYBNŲN SOVETTERDIN CREZVŲ-
CAJNŲJ VIII-ci S'EZDI *TURGUZYR ŐAT:*

SSR SOJUZYTN TSENTRAL'NŲJ İSPOLNI-
TEL'NŲJ KOMITEDINE, SSRS-n ŐANŲ KONSTI-
TUTSIJAZŲ AAJNCA VŲBOLOR KEREKININ
EEZIZIN TURGUZYR, BAZA SSR SOJUZYTN
VERHOVNŲJ COVEDININ VŲBORŲBNŲN SRO-
GŲN TURGUZYR ŐŐPTŐP SALZYŲN DEP ŐYK-
TEER.

S'EZDTIN PREZIDIUMŲ

Moskva, Kreml'. 5 dekabr' 1936 Ő.

**SOVET SOTSIALISTICESKIJ RESPUBLIKALARDŲN
SOJUZYBNŲN ŐANŲ KONSTITUTSIJAZŲN (TŐS
ZAKONŲN) ŐŐPTŐP ALGANŲN OZNAMENOVAT'
EDIP KYNDŲLY ŐTKYRERI KEREKINDE**

**SOVET SOTSIALISTICESKIJ RESPUBLIKALARDŲN
SOJUZYBNŲN SOVETTERDIN CREZVŲCAJNŲJ VIII-ci
S'EZDININ POSTANOVLENIJEZI**

SOVET SOTSIALISTICESKIJ RESPUBLIKA-
LARDŲN SOJUZYBNŲN SOVETTERDIN CREZVŲ-
CAJNŲJ VIII-ci S'EZDI *TURGUZYR ŐAT:*

SOVET SOTSIALISTICESKIJ RESPUBLIKA-
LARDŲN SOJUZYBNŲN ŐANŲ KONSTITUTSIJA-
ZYŲN ŐŐPTŐP ALGANŲN OZNAMENOVAT'
EDIP KYNDYLEERI KEREKINE, KONSTITU-
TSIJANŲ ŐŐPTŐGŐN KYNIN — DEKABR'DŲN
5-ci KYNIN—BASTRA ALBATŲBNŲN BAJRAMŲ
DEP ŐARLAAR.

S'EZDTIN PREZIDIUMŲ

Moskva, Kreml'. 5 dekabr' 1936 Ő.

SOVET
SOTSIALISTICESKIJ
RESPUBLIKALARDYN
SOJUZBYNBYN
KONSTITUTSIJAZB
(TOS ZAKONB)

УС.08
К650

КОНСТИТУЦИЯ (ОСНОВНОЙ ЗАКОН)

СОЮЗА

СОВЕТСКИХ

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ

РЕСПУБЛИК

Џоннь вудуузи

1 STAT'JA. Sovet Sotsialisticeskij Respublikalardьn Sojuzь iшmekiler le krest'jandardьn sotsialisticeskij gosudarstvozь volьp џat.

2 STAT'JA. Pomeщikterdin le kapitalisterdin џaьn casьp proletar diktaturazьn џuular alganьnaь ulam ezip tьngan—kolkyctylerdin deputattarьnьn Sovetteri SSRS-tьn politiceskij tьzөгөzi volьp џat.

3 STAT'JA. SSRS-ta vastra џaь gorodtьn la derevnenin kolkyctylerinin kolьnda volьp џat. Ol џaь kolkyctylerdin deputattarьnьn Sovetterinde.

4 STAT'JA. Xozjajstvoьnь kapitalist vudyuily sistemazьn џok etken kijinde, proizvodstvoьnь џepselderin le sredstvozьn aldьnaь eelenerin џok etken kijinde, kizi kizinin kycin џiirin џok etken kijinde, tьngan sotsialisticeskij vudyuily xozjajstvoьnь sistemazь la proizvodstvoьnь џepselderi le sredstvozь sotsialisticeskij sobstvennozь volgonь SSRS-tьn ekonomikazьnьn tьzөгөzi volьp џat.

5 STAT'JA. SSRS-ta sotsialisticeskij sobstvennost', ol emeze keberi gosudarstvoьnьn sobstvennost' volьp џat (vastra alvatьnьn џөөzөzi), ol emeze keberi kooperativkolxoztordьn sobstvennost' volьp џat (vaška-vaška kolxoztordьn џөөzөzi, kooperativtarga birikenderdin џөөzөzi).

6 STAT'JA. Џer, џerdin aldьndagь џөөzөлөр, suular, agahtar, zavodtor, fabrikтар, řaxtalar, rudnikтар, temir çoldьn, suudьn la kej-le çyrer transport, bankтар, svjaztьn sredstvolorь gosudarstvoьnьn tьzөгөн çurt-xozjajstvoьnь çaan predprijatijalarь (sovhoztor, mařino-traktor-

dьн stantsijalarь, onon-do  sk leri), onojto ok gorod-
tordo lo promьšlennostu  urtarda kommunal'nyj pred-
prijatijalar ia  adar kturalardьн t s fond oncozь gosudar-
stvonьн sobstvennost' volьp  at,  sk  s sl  ajtsa vast-
ra alvatьnyьн    z zi.

7 STAT'JA.  onnьн kolhoztorogь la kooperativ
organizatsijalardagь predprijatijalarь tyry le  ly inven-
tarь-la kozo kolhoztorodьн la kooperativ organizatsijala-
rьnyьн i teп alған produktsijazь, oo tynej olordьн  on-
nyьн postrojkorogь kolhozcyldardьн la kooperativ organi-
zatsijalarьnyьн  onnьн sotsialisticesklj sobstvennost' vo-
lьp  at.

Kolhoztyн kazь-la  r k ,  onnьн kolhoz hozjajstvo-
zьnan alьp turgan t s kirelleden  sk ,  urt-hozjajstvo-
nyьн artel'din ustav aajьnca, usad'vazьnda aldьnan vojь
tudup i tegen bir eme   erly volor ucurlu, ol ucastka-
zьnda aldьnan vojьnyьн    z zi volьp turar podsovnyj
hozjajstvo,  adar tura, sydin saap icer mal, ku ,  urt-
hozjajstvonьн ook inventarlu volor ucurlu.

8 STAT'JA Kolhoztorodьн tudunьp i teп turgan  er
olorgo t ly  ogьnan la  ji  ogьna,  sk  s s-l  ajtsa,
caktьн-cakka vektelip  at.

9 STAT'JA. SSRS-ta hozjajstvonьн va tap turgan
t s keveri volьp turgan, hozjajstvonьн sotsialisticeskij
sistemazь-la ko toj zakon  anьnan aldьnan  urttu krest'-
jandardьн la kustarlardьн ook aldьnan  adar hozjajstvo
tudar ucuryь var,  e ondьj hozjajstvodo i ti vojьnyьн
aktu kyci-le i teer ucurlu, kiziniн kycin  iir ucuryь  ok.

10 STAT'JA. Grazdandardьн aktu kyci-le i teп al-
gan doxodьnyьн la severlep alған    z zinin,  atkan
turazьnyьн la podsovnyj ajьl  urtxozjajstvozьnyьн, ajьl
icinde tudunar-kavьnar nemelerinin, oo tynej aktu-vojь-
nyьн tudunar la epty  adaryьna pravozь grazdandardьн
kandьj-la nemelerinin aldьnan vojь eezi voloryьн oo ty-
nej aktu vojьnyьн tudunar kavьnar nemezini encileneri-
niн pravozьн-zakon kooryьp  at.

11 STAT'JA.  onnьн    z zin k pt d r kereginde,
kolkyctylerdin  adьnyьн la kul'turazьн kьjalta  ok  r 
k dyrer kereginde, SSRS-tyн kemnen-de kamaanь  ok
voloryьн tьnyьdar kereginde, onьн korulanatan kycin tьnyь-
dar kereginde SSRS-tyн hozjajstvo  adьnyь gosudarstvo-
nyьн alvatь-hozjajstvonьн planь-la anьlanьp, va karьlьp  at.

12 STAT'JA SSRS-ta trüd işke cъdaar kazь-la grazdanniннъ kьjьş çokton uluurkanьp vudyrer keregi volьp çat, тьндj eezi aajьnca; „Kem iştevej çat, ol kursak çibes“.

SSRS-ta sotsializmннъ eezizi vudyр çat; „Kazь-la kiziden onьп kycince alar, kazь-la kizee onьп iştegen izinen көрө berer“.

II BAZALЬK

Gosudarstvоньп vudyuzi

13 STAT'JA. Sovet Sotsialisticeskij Respublikalar-dьп Sojuzь sojuzнъп gosudarstvo volьp çat, onьп vytken tözөгөzi aktu kyynile, ten pravolu Sovet Sotsialisticeskij Respublikalar virikkeni:

Rossej-dьп Sovet Federativнъп Sotsialisticeskij Respublikazь.

Ukrainanьп Sovet Sotsialisticeskij Respublikazь,
Belorussijanьп Sovet Sotsialisticeskij Respublikazь,
Azerbajdzannьп Sovet Sotsialisticeskij Respublikazь,
Gruzijanьп Sovet Sotsialisticeskij Respublikazь,
Armjanьп Sovet Sotsialisticeskij Respublikazь,
Turkmenninьп Sovet Sotsialisticeskij Respublikazь,
Uzbektinьп Sovet Sotsialisticeskij Respublikazь,
Tadziktinьп Sovet Sotsialisticeskij Respublikazь,
Kazaxтыньп Sovet Sotsialisticeskij Respublikazь,
Kirgistinьп Sovet Sotsialisticeskij Respublikazь,

14 STAT'JA. Sovet Sotsialisticeskij Respublikalar-dьп Sojuzьннъп çaпнъп vijik organdarьпнъп la gosudarstvоньпнъп vaşkaruu organdarьпнъп vudyrer işteri:

a) өskө oroondordo çatkan alvatьlar-la ödyzer kerekte SSRS-тнъп adьnan kozo turuzьp, өskө gosudarstvo-lo dogovor vudyrip olordь çөptөp çat;

b) çuudьп kerekteri le amьp çadarьпнъп kerekteri;

v) SSRS-ka çaпь respublikalar kirerin çөptөөri;

g) SSRS-тнъп Konstitutsijazьп vudyrip turganьп şin-zileeri le Sojuzka kirgen respublikalar-dьп Konstitutsijalarь SSRS-тнъп Konstitutsijazьna keliştire vologьп көrөri;

d) Sojuzka kirgen respublikalar-dьп ortodo granitsalarьпнъп өskөrtkөnin çөptөөri;

e) Sojuzнъп respublikterdin sostavьnda çaпь krajlar la respublikter, vaza onoьp-ok çaпь avtonomнъп respublikter tözөөrin çөptөөri;

z) SSRS-тың коруланар керегин төзөөри ле SSRS-тың
сүү чөпселин tudungan ваstra кычинин керектерин вашкарагь;

z) gosudarstvоньн монополија төзөгөзінде өскө
oroondor-lo sadунь вашкарагь;

i) gosudarstvонь кандь-ла четкерден корулаарь;

k) SSRS-тың алвать хозжайствоньн пландарьн тургузарь;

l) SSRS-тың gosudarstvоньн выткыл чапьс вьудзедин
çөптөөри, онојто-ок сојузтьн, республикалардын ла çерлы-
çерлердин вьудзеттерине кирер налогтордь ла кирелтелерди
çөптөөри;

m) Bastra Сојузтьн банктардь, промьшленност'тьн ла
çурт хозжайствоньн ucrezdeniелерди ле predprijatijалардь,
онојто-ок sadудьн predprijatijалардь вашкарагь;

n) transport lo svjaz'ть вашкарагь;

o) аксапньн ла kredittin системазьн вашкарагь;

p) çөөзөни gosudarstvo чапньнаң straxovat' едерин
төзөөри;

r) zaemdardь аларьн ла верерин çөптөөри;

s) çерди тuzаланарьньн оо тынеј, çердин алдындагь
çөөзөлөрдди, агаштардь ла суулардь тuzаланарьньн төс ucур-
лу керектерин тургузарь;

t) алватьньн vicikke yrederinin ле кадык çадарьн ko-
рулаарьньн төс ucurlu керектерин тургузарь;

u) алвать хозжайствоньн ucedьньн выткыл-чапьс sis-
темазьн төзөөри;

f) иш керегинде законньн төс ucурьн тургузарь;

x) çаргьньн төзөјтөниң ле çаргь едеринин законньн,
тургузарь; ugovньј ла grazdanskij kodekstardь тургузарь;

ts) сојузтьн grazdanin volor керегинде zakondordь
тургузарь; өскө gosudarstvodon kelgen kizilerдин пра-
volорь керегинде zakondordь тургузарь;

c) amnistija керегинде ваstra Сојузтьн icинде акттар
cьгарарь.

15 STAT'JA Сојузка kirgen республикалар SSRS-н
Konstitutsijазьньн чапьсла 14-ci stat'jada ајдылган керек-
терде камаань çок турьп volbos. Онон өскөзінде кан-
ды-ла керекте, казь-ла сојузньј республика војьньн ке-
ректерин алдынаң војь камаань çок выдырип çат Сојуз-
ньј республикалардын камаань çок volor pravolarьн SSRS
корьп çат.

16 STAT'JA. Сојузка kirgen казь-ла республика војь-
ньн Konstitutsijалу volor ucurlu, ol Konstitutsijanь тур-

guzarda respublikanън çeri aajъnca ne-le vaška anъlu volgonън cottop, SSRS-тън Konstitutsijazъna kelištire edip turguzъp çat.

17 STAT'JA. Sojuzka kirgen kazъ-la respublika, SSRS taң cъgajъn deze, tuduu çok cъgar pravozъ var.

18 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikalardъn territorijazъn olordon çep çokko øskørtøt ucurъ çok.

19 STAT'JA SSRS-тън zakondorъ, Sojuzka kirgen vastra respublikalardъn territorijazъnda tynej kycty volъp çat.

20 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikanън kazъ-bir zakonъ vastra Sojuzтън zakonъna kelištpej turgan volzo, ol tušta vastra Sojuzтън zakonъ kycty volъp çat.

21 STAT'JA. SSRS-тън grazdandarъna çaņs sojuzтън grazdanstvo turguzъlp çat.

Sojuzka kirgen respublikalarъnън kazъ-la grazdandarъna çaņs sojuzтън grazdanstvo turguzъlp çat.

Sojuzka kirgen respublikalarъnън kazъ-la grazdanin SSRS-тън grazdaninъ volъp çat.

22 STAT'JA. Rossejдън Sovet Federativнъj Sotsialisticeskij Respublikazъ mъндъj krajlardan vydip çat: Azovo-Cernomordъn, Dal'ne-Vostokтън. Zapadno-Sibirдин, Krasnojardън, Severno-Kavkazтън; oblastardan: Voroneztin, Vostocno-Sibirдин, Gor'kovтън, Zapadнъj, Ivanovтън, Kalininнън, Kirovтън, Kujвъševtън, Kurskтън, Leningradтън, Moskvanън, Omskтън, Orenburgтън, Saratovтън, Sverdlovskтън, Severнъj, Stalingradтън, Celjavinskтън, Jaroslavskтън; avtonom sovet sotsialisticeskij respublikalardan: Tatarдън, Baškirdдън Dagestannън, Burjat-Mongoldдън, Kavardin-Balkardдън, Kalmъkтън, Karel'дън, Komi, Kръmnън, Marijдън, Mordvanън, Povolzjanън nemetsterinin, Severo-Osetinnin, Udmurtтън, Ceceno-Inguşтън, Cuvaştън, Jakuttън; avtonom oblastardan: Adъgejдин, Evrejдин, Kъracajдън, Ojrottън, Xakasstън, Cerkestin.

23 STAT'JA. Ukrainanън Sovet Sotsialisticeskij Respublikazъ mъндъj oblastardan vydip çat: Vinitsanън, Dnepropetrovskтън, Donnън, Kievтън, Odessanън, Har'kovтън, Cernigovтън la Moldavijanън, Avtonom Sovet Sotsialisticeskij Respublikazъna.

24 STAT'JA. Azerbajdzannън, Sovet Sotsialisticeskij Respublikazъna Naxicevanън Avtonom Sovet Sotsiali-

sticeskij Respublikazь la Nagorno-Karabaxtьn avtonom oblast' kirip at.

25 STAT'JA. Gruzinnьn Sovet Sotsialisticeskij Respublikazьna kirip atkan: Avxaztьn ASSR, Adzardьn ASSR, Jugo-Osetinnьn avtonom oblast'.

26 STAT'JA. Uzbektin Sovet Sotsialisticeskij Respublikazьna Kara-Kalpakтьn ASSR kirip at.

27 STAT'JA Tadziktьn Sovet Sotsialisticeskij Respublikazьna Gorno-Badaxшannьn oblast' kirip at.

28 STAT'JA. Kazaxтьn, Sovet Sotsialisticeskij Respublikazь mundьj oblastardan vudyp at: Aktjubinskтьn, Alma-Atanьn, Vostocno-Kazaxstannьn, Zapadno-Kazaxstannьn, Karagandanьn, Kustanajskтьn, Severo-Kazaxstannьn, Juznьj Kazaxstannьn.

29 STAT'JA. Armjannьn SSR-de, Belorusтьn SSR-de, Turkmennin, SSR-de le Kirgistin SSR-de avtonom respublikalar, oo tynej krajlar la oblast'tar ok.

III BAZALЬK

Sovet Sotsialisticeskij Respublikalardьn Sojuzьnьn Gosudarstvоньn annьn vijik organdarь

30 STAT'JA. SSRS-ta gosudarstvo annьn vijik orgaнь—SSRS-тьn Verxovньj Sovet volьp at.

31 STAT'JA. SSRS-тьn Verxovньj Sovet, Konstitutsijanьn 14-ci stat'ja aajьnca Sovet Sotsialisticeskij Respublikalargьnьn Sojuzьna verilgen vastra pravolarьn vudyrip at, nenin ucun degezin, ol pravolar Konstitutsija aajьnca SSRS-тьn Verxovньj Sovedine karuulu SSRS-тьn organdarьna: SSRS-тьn Verxovньj Sovettin Prezidiumьna SSRS-тьn Alvatь Komissarlarьnьn Sovedine le SSRS-тьn Alvatь Komissariattargьna verilbegen kereginde volьp at.

32 STAT'JA. SSRS-ta zakon cьgarar andь anьs-la SSRS-тьn Verxovньj Sovedi vudyrip at.

33 STAT'JA. SSRS-тьn Verxovньj Sovet eki palatadan vudip at. Sojuzтьn Sovedi le Natsional'nost'tordьn Sovedi.

34 STAT'JA. Sojuzтьn Sovedin SSRS-тьn grazdandarь izviratel'ньj okrugtar sajьn tudьp at, tudatan norma 300 muң ulustan bir deputat.

35 STAT'JA. Natsional'nost'tordьn sovedin SSRS grazdandarь, SSR Sojuzьnda Sojuznьj la avtonomnьj respublikalarda, avtonomnьj oblast'tarda la natsional'ньj okruglarda tudьp çat, tudatan norma: kazь-la Sojuznьj respublikterden çirmе veş deputattan, kazь-la avtonomnьj respublikterden onbir deputattan, kazь-la avtonomnьj oblastlardan veş deputattan, kazь-la natsional'ньj okruglardan bir deputattan.

36 STAT'JA. SSRS-тн Verhovньj Sovet төrt çьldьn өjine tudulьp çat.

37 STAT'JA. SSRS-тн Verhovньj Sovettin eki palatazь: Sojuzтн Sovedi le Natsional'nost'tordьn Sovedi, ekilezi тең pravolu.

38 STAT'JA. Sojuzтн Sovedi le Natsional'nost'tordьn Sovedi zakon сьгарарьна şyulte—ijdezi tynej volup çat.

39 STAT'JA. SSRS-тн Verhovньj Sovettin palatalarьнн, kazьzьннда көр çань zakondь çaratkan volzo, ol zakon çөptelgөni ol.

40 STAT'JA. SSRS-тн Verhovньj Sovettin çөптөгөн zakondorь, sojuzньj respublikterdin tili-le SSRS-n Verhovньj Sovettin Prezidiumьнн predsedatelinin le sekretarьнн koldorь salьньp, çarlalьp çat.

41 STAT'JA. Sojuzтн Sovedinin le Natsional'nost'tordьn Sovedinin sessijalarь çаньs өjdө vaştalьp, çаньs өjdө vozop çat.

42 STAT'JA. Sojuzтн Sovedi, Sojuzтн Sovedinin predsedateli le onьn eki zamestitelin tudup çat.

43 STAT'JA. Natsional'nost'tordьn Sovedi Natsional'nost'tordьn Sovedinin predsedatelin le onьn eki zamestitelin tudьp çat.

44 STAT'JA. Sojuzтн Sovedinin le Natsional'nost'tordьn Sovedinin predsedatel'deri palatalardьn zasedanielerdi vaşkarьp çadьlar, palatalardьn icinde iştin aajьn vaştap çadьlar.

45 STAT'JA. SSRS-n Verhovньj Sovettin palatalarьнн ekilezinin çava volgon zasedanielerin Sojuzтн Sovedinin le Natsional'nost'tordьn Sovedinin predsedatel'deri selizip өtkyrip çadьlar.

46 STAT'JA. SSRS-тн Verhovньj Sovettin sessijazьn SSRS-тн Verhovньj Sovettin Prezidiumь çьl vazьna eki katar çuup çat.

Өјinen ozo җујтан sessijalardь SSRS-тн Verhovнј Sovettн Prezidiumь војнн җујтези-ле, ол емезе Сојузка кирген respublikalardн бир-вурзинн некектези аајнса җуур җат.

47 STAT'JA. Sojuzтн Sovedinн le Natsional'nost'tordн Sovedinн ortodo кандј бир кerek аајнса җөр җок volgoзн, ол керекти, тең edip турган soglasitel'нј komissijanн җујтезине verip җат. Soglasitel'нј komissijada ол керек җөптөлвөзө, ол емезе онн җөвин palatalardн бир бирзи җаратпаза, ол керекти palatalar катар җуузіп җат. Eki palatanн җөпты җујтези җок volgoзн, SSRS-тн Verhovнј Sovetti izinen җajladьр vozodьр, җапъ вьвог eder деп җөр җгарьр җат.

48 STAT'JA. SSRS-тн Verhovнј Sovet eki palatanн җава volгон zasedaniezinde SSRS-тн Verhovнј Sovettн Prezidiumн tudьр җат, mundь ulustan: SSRS-тн Verhovнј Sovettн Prezidiumнн predsedateli, онн онбир zamestitel'deri, Prezidiumнн katcьзь la Prezidiumнн 24 clenderi.

SSRS-тн Verhovнј Sovettн Prezidiumь vastra војнн izinn otcedьн SSRS-тн Verhovнј Sovedine verip turar.

49 STAT'JA. SSRS-тн Verhovнј Sovettн Prezidiumь:

a) SSRS-тн Verhovнј Sovettн sessijalarн җуур җат;
b) SSRS-тн җгрган zakondordь җартап җат, ukaztar җгарьр җат;

v) SSRS-тн Konstitutsijazьнн 47 stat'ja аајнса, SSRS-тн Verhovнј Sovedin izinen җajladьр vozodьр, җапъ вьвог eder деп җөр җгарьр җат;

g) војнн җујтези-ле, ол емезе Сојузка кирген respublikalardн бир бирзинн некектези-ле vastra алватнн җујтезин surap җуур җат (referendum).

d) SSRS-тн Albatь Komissarlarнн Sovedinн le respublikalardн Albatь Komissarlarнн Sovedinн zakon-go kelişpes postanovlenielerin le җakarularнн toktodьр җат.

e) SSRS-тн Verhovнј Sovedinн sessijalarнн ortodogь өјдө SSRS-тн Albatь Komissarlarнн Sovedinн predsedatelinн predlozenija аајнса SSRS-тн ваҗка-ваҗка Albatь Komissarlarнн izinen җгарьр, ол емезе işke tudup җат, онн арь SSRS-тн Verhovнј Sovedine җөптөдип җат;

z) SSRS-тың ordendarыла nagrada берip, pocетный (kyndyly) zvanijeler берip қат.

z) қарғылатқан улусты kajralдаар pravony bydyrip қат.

i) SSRS-тың қуи қерцельду қеру-кычинің қаан вақсыларың tudыр, ol emeze izinen сығарыр қат;

k) SSRS-тың Verxovный Sovedinin sessijalaryның ortodogъ өjde, SSRS-ты қуулар kelip tabargazyң ol emeze agressordon војь-војьна вољшту korulанына telekej ystyndegi dogovorlordың molçularың bydyrerge kerekty tuzunda қуи volgonың қарлар қат;

l) vastra ulustы, ol emeze bir kezegin қууга varar dep қарлар қат;

m) өskө gosudarstvolor-lo turguskan dogovordы қарадыр, қөртөp қат;

n) өskө gosudarstvolordағы SSRS-тың polnomocenный predstavitel'derin сығарыр ijip ol emeze ojto қандыра aldыртыр қат;

o) өskө gosudarstvolordың сығартылу ijgen diplomateskij predstavitel'derinin bydymci vaza ojto aldыртыр turgan gramotalaryң alar.

50 STAT'JA. Sojuzтың Sovedi le Natsional'nost'tordың Sovedi mandatный komissijalar tudыр қат, ol komissijalar kazыла palatalardың deputattardың polnomocijazың көrip қадылар.

Mandatный komissijаның қуultezi-le palatalar, ol emeze polnomocijalardы қөртөp қадылар, ol emeze kezik deputattardың vьвогың қөртөvөj қадылар.

51 STAT'JA. Kerekty volgoзың, кандыj-la kerekti шinzilep көрөргө SSRS-ң Verxovный Sovet sledstvenный la revizionный komissijalar tudыр қат.

Bastra ucpezdenieler le кандыj işke turgan ulustar ol komissijalardың nekeltezin кыjalta қок bydyrer ucurlu, olorgo kerekty ne-le materialdardы, dokumentterdi берер ucurlu.

52 STAT'JA. SSRS-тың Verxovный Sovettin қөvi қокко, SSRS-тың Verxovный Sovettin sessijalary қок өjde—SSRS-тың Verxovный Sovettin Prezidiumының қөvi қокко SSRS-ң Verxovный Sovettin deputadың қарғылаар, ol emeze arestovat' edер ucury қок.

53 STAT'JA. SSRS-тың Verxovный Sovettin polnomocijalaryның өji өtkөп kijnde, ol emeze onы өjinen ozo izinen қajladыр vozotkon kijnde SSRS-ң қапы ту-

dulgan Verxovnyj Sovedi SSRS-tyñ Verxovnyj Sovettin çañ prezidiumyn tutkanca SSRS-tyñ Verxovnyj Sovettin azyj tudulgan Prezidium polnomocijalu turganca volor.

54 STAT'JA. SSRS-tyñ Verxovnyj Sovettin polnomocijalarynyñ oji otkon soondo, ol emeze ony ojinen ozo izinen çajladyr vozotkon soondo SSRS-tyñ Verxovnyj Sovettin Prezidium çañ vbor eder dep çer sygarыр çat. Ol çopti SSRS-ñ Verxovnyj Sovettin polnomocijalarynyñ oji otkonnen ala, ol emeze ony ojinen ozo izinen çajladyr vozotkon kyninen ala eki ajdan otkyrvej sygarыр çat.

55 STAT'JA. SSRS-tyñ çañ tudulgan Verxovnyj Sovedin azygyñ Verxovnyj Sovettin Prezidium çuur çat, ony çuurda vbor otkon kijinde bir ajdan azyrбай çuur çat.

56 STAT'JA. SSRS-tyñ Verxovnyj Sovet eki palatalardyñ çava volgon zasedanijazynda SSRS-tyñ Pravitel'stvozyñ—SSRS-ñ Albaty Komissarlardyñ Sovedin tudyr çat.

IV BAZALYK

Sojuzka kirgen Respublikalaryñ gosudarstvo çañnyñ vijik organdary

57 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikanyñ gosudarstvo çañnyñ vijik organ Sojuzka kirgen respublikanyñ Verxovnyj Sovedi volыр çat.

58 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikanyñ Verxovnyj Sovetti respublikanyñ grazdandaryñ tørt çyldyñ ojine tudyr çat.

Kanca deputat tudar normazyñ sojuzka kirgen respublikalaryñ Konstitutsijalaryñ anylar turguzыр çat.

59 STAT'JA. Sojuzka kirgen Respublikanyñ Verxovnyj Sovet respublika icinde zakon sygarar çañs-la organ volыр çat.

60 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikanyñ Verxovnyj Sovedi:

a) Respublikanyñ Konstitutsijazyñ çoptop çat, SSRS-tyñ Konstitutsijanyñ 16 stat'ja aajynca vojnyñ Konstitutsijazyñ eskertip çat;

в) Respublikada turgan avtonom respublikalardың Konstitutsijalarың çөптөp çat, olordың territorijalarыңың granitsalarың turguzыp çat;

в) Respublikаның albatь-хозjajstvoзыңың planың la vjudzedin çөптөp çat;

г) Sojuzka kirgen respublikаның çargы eder organ-dardың çargыlagan ulustарына amnistija vererin, ol emeze olordы kajraldaar pravozың vudyrip çat.

61 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikаның Verhov-nyj Sovet Sojuzka kirgen respublikаның Verhovnyj Sovetтиң Prezidiumың tudыp çat, mundыj ulustan: Sojuzka, kirgen respublikаның Verhovnyj Sovetтиң Prezidiumың predsedatel оның zamestitelderi le Sojuzka kirgen res-publikаның Verhovnyj Sovetтиң Prezidiumыңың clenderi.

Sojuzka kirgen respublikаның Verhovnyj Sovetтиң Prezidiumыңың polnomocijazы Sojuzka kirgen respubli-kanың Konstitutsijazы-la аныланыp çat.

62 STAT'JA. Zasedanijalar өtkyrerge Sojuzka kir-gen respublikаның Verhovnyj Sovet војыңың predse-da-telin le оның zamestitel'derin tudыp çat.

63 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikаның Verhov-nyj Sovedi Sojuzka kirgen respublikаның Pravitel'stvo-зың-Sojuzka kirgen respublikаның Albatь Komissarlarы-ның Sovedin tudыp çat.

V BAZALЫK

Sovet Sotsialisticeskij Respublikalardың Sojuzыңың gosudarstvo upravleniezinin organдары

64 STAT'JA. Sovet Sotsialisticeskij Respublikalarыңың Sojuzыңың gosudarstvo çаның ispolnitel'nyj la çakaru-сыгарар vijik organы SSRS-тың Albatь Komissarlarыңың Sovedi volыp çat.

65 STAT'JA. SSRS-тың Albatь Komissarlarыңың So-vedi SSRS-тың Verhovnyj Sovetтиң aldында karuulu vo-лыp, otcedың virip çat, çe Verhovnyj Sovetтиң sessijalarы ortodo SSRS-н Verhovnyj Sovetтиң Prezidiumыңың aldында karuulu volыp otcedың verip turar.

66 STAT'JA. Сыгарган zakonдор аајыңса, ol zakon-dordы vudyrer kereginde, SSRS-тың Albatь Komissarla-

гьнын Sovedi postanovlenijalar la çakarular cыгарь çat, olordь vudyryp turganьн шинziler çat.

67 STAT'JA. SSRS-тын Albatь Komissarlarьнын Sovedinin cыgargan postanovlenijalarьн la vergen çakarularьн SSRS-тын icinde vastra territorijazьnda kьjalta çok vudyrer ucurlu.

68 STAT'JA. SSRS-тын Albatь Komissarlarьнын Sovedi:

a) SSRS-тын vastra Sojuzтын la Sojuzno-Respublikanskij Albatь Komissariattardьн la onьн vaşkaruuna kirgen hozjajstvоньн la kul'turanьн, øskøde ucresdenijelerdin izin viriktirip, vaşkarь çat;

b) albatь hozjajstvozьнын planьн, gosudarstvоньн vjudzedin vudyrerin, kredittin akcanьн sistemazьн тындарьн kiceep çat;

v) çon ortozьnda porjadok volzьн dep kiceep çat, gosudarstvоньн kerekterin koorь çat, grazdandardьн pravolarьн korьььн kiceep çat;

g) øskø gosudarstvolor-lo ødyzer kerekterge øvşcij kolsalaanь çetirip çat;

d) çьl sajьн Kьзыl Ceryge dejstvitel'ньj sluzbaa kandьj-la kanca ulustь alatanьн aьлар çat, oroоньн мытк çepselin tudungan çery-kycinin stroitel'stozьн vaşkarь çat;

e) hozjajstvenньj, kul'turnьj vaza korular stroitel'stvo keregi aajьnca, aьлу komitetter le glavньj upravlenijalar kerekty volgodьj volzo, olordь SSRS Albatь Komissarlarьнын Sovedinde tøzøp çat.

69 STAT'JA. SSRS-тын vaşkaruuna kirgen upravlenijаньн la hozjajstvоньн kandьj-la vølyginde volzьн, Sojuzka kirgen respublikalardьн Albatь Komissarlarьнын Sovetterinin postanovlenijazьн la çakarularьн SSRS-тын Albatь Komissarlarьнын Sovedi toktodьp turar ucurbar, SSRS-тын Albatь Komissarlarьнын prikaztarьн la instruktsijalarьн çaratpaj salar pravozь var.

70 STAT'JA. SSRS-тын Albatь Komissarlardьн Sovedin SSRS-тын Verhovньj Sovet mundьj ulustan turguzьp çat:

SSRS-тын Albatь Komissarlardьн Sovedinin predsedateli;

SSRS-тын Albatь Komissarlardьн Sovedinin predsedateldin zamestitelderi;

SSRS-тын gosudarstvonyň planovyj komissijanyn pred-
sedateli;

Sovet kontrol' komissijanyn predsedateli;

SSRS-тын Albatynyn Komissarlar:

Zagotovkolor vařkarar Komitetin predsedateli;

Iskusstvo keregin vařkarar komitetin predsedateli;

Çaan yredyly řkoldyn keregin vařkarar komitetin
predsedateli.

71 STAT'JA. SSRS-тын Verhovnyj sovetin deputady
SSRS-тын pravitel'stvozna, ol emeze SSRS-тын Albat
Komissarına kandyj bir surak vergezin, olor ol surakka
yc kynnin turkynına ol deputattyň turgan palatada oos-
lo, ol emeze vicik-le karuun kыjalta çokton verer ucurlu.

72 STAT'JA. SSRS-тын Albat Komissarlar gosu-
darstvonyň upravlenijazyň SSRS-тын vařkaruuna kirip
turgan völykterin vařkarar çadyar.

73 STAT'JA. Сыгargan zakondor aajınca la olordь
vudyrer kereginde, oo tynеj SSRS-тын Albat Komissar-
lardyn Sovedinin сыгargan postanovlenijelerile çakar-
lar aajınca la olordь vudyrer kereginde, SSRS-тын Al-
bat Komissarlar, vojloryň Albat komissariattaryň
vařkaruuna kirip turgan izinin icinde, prikaztar la instruk-
tsijalar сыгарь, onь vudyrip turganyň řinziler çadyar.

74 STAT'JA. SSRS-тын Albat Komissariattar, ol
emeze bastra Sojuztyň volьp çat, ol emeze Sojuzno-
respublikanskij volьp çat.

75 STAT'JA. Bastra Sojuztyň albat Komissariattar
olorgo verilgen gosudarstvo upravleniezinin völykterin
bastra SSRS icinde vařkarar çadyar, vojlory aldynan,
ol emeze vojloryň tutkan organdarь azyra.

76 STAT'JA. Sojuzno-respublikanskij Albat Komis-
sariattar olorgo verilgen gosudarstvo upravleniezinin vö-
lykterin, turguskan eezi aajınca, Sojuzka kirgen respub-
likalardyn adař Albat Komissariattar azyra vařkarar,
vaza SSRS Verhovnyj Sovedinin Prezidiumla çөptel-
gen spisok aajınca öjly toolu predprijatijalardь көn-
dyre vařkarar çat.

77 STAT'JA. Bastra Sojuztyň Albat Komissariatta-
ryna mundьj albat Komissariattar kirip çat:

Korulanar;

Öskө oroondor-lo ödyzer kerekti vařkargan;

Öskө oroondor-lo sadudьn;

Горно-Алтайская
Республика

Çoldor kereginin;
Şvjaztın, suu-la çyger transporttın;
Uur promyşlennost'tın;
Korulanar promyşlennost'tın.

78 STAT'JA. Sojuzno-respublikanskij Albatъ Komissariattarına mındıj Albatъ Komissariattar kirip çat:

Kursak işteer promyşlennost'tın;
Çenil promyşlennost'tın;
Ağaştın promyşlennost'tın;
Çer izinin;
Aştın la maldın sovhoztorınlı;
Akca kereginin;
Oroon icinde sadudın;
Oroon icinde kerekterdin;
Justitsijanın;
Kadıк çadarın korulaarın;

VI BAZALЬK

Sojuzka kirgen Respublikalardın gosudarstvo upravlenijezinin organdarь

79 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikanın gosudarstvo çapnın ispolnitel'nyj la çakarı cыgarar vijik organь-Sojuzka kirgen respublikanın Albatъ Komissarlardın Sovedi volьp çat.

80 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikanın Albatъ Komissarlardın Sovedi Sojuzka kirgen respublikanın Verhovnyj Sovedinin aldında karuulu volьp, otcedьn verip çat, çe Sojuznyj respublikalardın Verhovnyj Sovedinin sessijaların ortozьndagь ojdө—Sojuznyj respublikterdin Verhovnyj Sovedinin prezidiumnın aldında otcedьn verip turar.

81 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikanın Albatъ Komissarlardın Sovedi, SSRS-tın la Sojuzka kirgen respublikanın cыgargan zakondorь aajьnca la olordь vudyrer kereginde le SSRS-tın Albatъ Komissarlardın Sovedinin postanovlenijeleri le çakarularь aajьnca la olordь vudyrer kereginde postanovlenieler cыgarьp, çakarular verip çat, olordь vudyrip turganın şinziler çat.

82 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikanь Albatъ Komissarlardь Sovedi avtonom respublikalardь Albatъ Komissarlardь Sovetterinin postanovlenijelerin le çakarularь toktodьr salar pravozь var, krajlardь, oblastlardь la avtonom oblastlardь kolkyctylerdin deputataryнь Sovetterdin ispolnitel'nyj komitetterinin reşenijalaryнь la çakarularь çaratpaj salar pravozь var.

83 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikanь Albatъ Komissarlardь Sovedin Sojuzka kirgen respublikanь Verhovnyj Sovedi turguzьr çat, mьndьj ulustan:

Sojuzka kirgen respublikanь Albatъ Komissarlardь Sovedinin predsedateli;

Predsedateldin zamestitelderi;

Gosudarstvonь planovьj komissijanь predsedateli;

Albatъ Komissarlardan:

Kursak işteer promьşlennost'ь;

Çenil promьşlennost'ь;

Агаşтьн promьşlennost'ь;

Çer izinin;

Аşтьн la maldьн sovhoztorьнь;

Акса kereginin;

Oroon icinde sadudь;

Oroon icinde kerekterdin;

Justitsijanь;

Кадык çадарьн korularьнь;

Albatьнь vicikke yrederinin;

Çer-vojьньн promьşlennost'ь;

Kommunalnyj hozjajstvonь;

Sotsialnyj ovespecenijenin;

Zagotovkolor vaşkargan Komitettin upolnomocenьjь;

Iskusstvo kereginin upravlenijanьн nacal'niğь;

Bastra sojuzтьн Albatъ Komissariattardьн upolnomocenьjlarь.

84 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikanь Albatъ Komissarlar gosudarstvo upravlenijazьньн sojuzka kirgen respublikanьн vaşkaruuna kirip turgan völykterin vaşkarьr çadyлар.

85 STAT'JA SSRS-тьн la Sojuzka kirgen respublikanьн сыgargan zakondorь аажьнса, SSRS-тьн Sojuzka kirgen respublikanьн Albatъ Komissarlardьн sovedinin postanovlenijalarь la çakarularь аажьнса, SSRS-тьн Sojuzno-respublikanskij Albatъ Komissariattarь сыgar-

gan prikaztarь la çakaruuларь аајьпса la olordь vydyrer kereginde Sojuzka kirgen respublikanьn Albatь Komissarlarь, vojlogьnьn Komissariattardьn vařkaruuna kirgen kereker icinde prikaztar la instruksijalar сьгарьр çadьlar.

86 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikanьn. Albatь Komissariattarь sojuzno-respublikanskij volьp çat, ol emeze respublikanьn volьp çat.

87 STAT'JA. Sojuzno-respublikanskij Albatь Komissariattar gosudarstvo upravlenijeziniн olorgo verilgen velygin vařkarьp çadьlar, vojьnьn izinde olor Sojuzka kirgen respublikanьn Albatь Komissarlardьn Sovedinde vařkartьp çadьlar, SSRS-tn çaңьs attu sojuzno-respublikanskij Albatь Komissariadьna-da vařkartьp çat.

88 STAT'JA. Respublikanьn Albatь komissariattarь gosudarstvo upravlenijazьnьn olorgo verilgen velygin vařkarьp çadьlar, vojьnьn izinde olor Sojuzka kirgen respublikanьn Albatь Komissarlardьn Sovedine vařkartьp çadьlar.

VII BAZALЬK

Avtonom Sovet Sotsialisticeskij Respublikalardьn gosudarstvo çaңnьn vijik organdarь

89 STAT'JA. Avtonom respublikanьn gosudarstvo, çaңnьn vijik organь ASSR-dьn Verhovnьj Sovet volьp çat.

90 STAT'JA. Avtonom respublikanьn Verhovnьj Sovetti respublikanьn grazdandarь 4 сьldьn eјine tudьp çadьlar, kanca kizi tudar normazьn Avtonom respublikanьn Konstitutsijazь anьlap turguzьp çat.

91 STAT'JA. Avtonom respublikanьn Verhovnьj Sovet ASSR icinde zakon сьгарar çaңьs-la organ volьp çat.

92 STAT'JA. Kazь-la avtonom respublika vojь Konstitutsijalu volor, ol Konstitutsijada avtonom respublikanьn çer vojьnьn vařkazь anьlanьp çat, onь turguzarda Sojuzka kirgen respublikanьn Konstitutsija aјьпса turguzьp çat.

93 STAT'JA. Avtonom respublikanьn Verhovnьj Sovedi, vojьnьn Konstitutsija aјьпса, -avtonom respublikanьn Verhovnьj Sovettin Prezidiumьn tudьp çat. Avtonom respublikanьn Albatь Komissarlardьn sovedin turguzьp çat.

Gosudarstvo çaңның çer-çerindegi organdarь

94 STAT'JA. 'Krajlarda, oblastarda, avtonom oblast'tarda, okruglarda, rajondordo, gorodtordo, çurt çerlerde (stanitsalar-da, derevnelerde, xutorlordo kişlaktarda, auldarda) gosudarstvo çaңның organdarь kolkyctylerdin deputattarьның sovetteri volьp çat.

95 STAT'JA. Krajlardьң, oblast'tardьң, avtonom oblast'tardьң, okruglardьң, rajondordьң, gorodtordьң çurt çerlerdin (stanitsalardьң, derevnelerdin, xutorlordьң, kişlaktardьң, auldardьң) kolkyctylerdin deputattarьның sovetterin, ol krajlarda, oblast'tarda, avtonom oblast'tarda, okruglarda, rajondordo, gorodtordo, çurt çerlerde çatkan kolkyctyleri eki çыдың өjine tudьp çadьlar.

96 STAT'JA. Kolkyctylerdin deputattarьның sovetterine kanca kizi tudar normalarьң Sojuzka kirgen respublikalardьң Konstitutsijalarь аңлар turguzьp çat.

97 STAT'JA. Kolkyctylerdin deputattarьның Sovetteri, olordьң kolsalaazьңda turgan upravlenijaьң organdaryна kolsalaa çetirip vaşkarьp çadьlar, gosudarstvonyң poşjadogьң koğьrga kiceep çadьlar, zakondordь vudyteri le grazdandardьң pravolarьң koğьp çadьlar, çerdin hozjajstvozьңıң la kul'tura keregin vaşkarьp çer-çerdin vjudzedin turguzьp çadьlar.

98 STAT'JA. SSRS-тың la Sojuzka kirgen respublikanyң zakondorь-la kolkyctylerdin deputattarьның Sovetterine verilgen pravolor icinde, olor reşenijeler turguzьp, çakaruuлар verip çadьlar.

99 STAT'JA. Krajlardьң, oblast'tardьң, avtonom oblast'tardьң, okruglardьң, rajondordьң la gorodtordьң kolkyctylerdin deputatardьң Sovetterinin ispolnitel'nyj la çakaruu verer organdarь olordьң tutkan ispolnitel'nyj komitetteri volьp çat, mьңdyj ulustan: predcedatel' onьң zamestitel'deri, katcьzь la clenderi.

100 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikalardьң Konstitutsijalar ааjьңca çaan emes çurt çerlerde çatkan kolkyctylerdin deputattarьның Sovetterinin ispolnitel'nyj la çakaruu verer organdarь, olordьң tutkan predsedatel' onьң zamestitel' le katcьzь volьp çat.

101 STAT'JA. Kolkucytylerdin deputattarънынъ Sovet-terinin ispolnitel'nyj organdarъ, olordъ tutkan kolkucy-tylerdin deputattarънынъ Sovedine-de, kolkucytylerdin de-putattarънынъ oге turgan Sovedinin ispolnitel'nyj orga-nya-da aldъnan voъ otcedъn verip turar.

IX BAZALBK

Sud la prokuratura

102 STAT'JA. SSRS-тынъ съндък çargъ ederin SSRS-n Verxovnyj Sud sojuzka kirgen respublikalardъn Verxovnyj sudtarъ, krajlardъn la oblast'tardъn sudtarъ, avtonomnyj raspublikalardъn la avtonom oblast'tardъn sudtarъ, okrugtardъn sudtarъ SSRS-тынъ Verxovnyj Sovettin turguskan aajъnca tudulgan SSRS-тынъ vaška anylu sudtarъ la narodnyj sudtar vudyrip çadъlar.

103 STAT'JA. Bastra sudtarda kerekterdi kôrêr tušta narodnyj zasedatel'deri kozo oturuzъp çat, çanъs-la zakondo ajdъlgan zasedatel'der çok volor.

104 STAT'JA. SSRS-тынъ Verxovnyj Sud çargъ eder vijik organ volъp çat. SSRS-тынъ Verxovnyj Sud SSRS-тынъ la Sojuzka kirgen respublikalardъn çargъ eder bastra organdarънынъ izin şinzilep kôrîp turar ucurlu.

105 STAT'JA. SSRS-тынъ Verxovnyj Sud la SSRS-n vaška anylu sudtarъn, SSRS-тынъ Verxovnyj sovet 5 çyldъn oјine tudup çat.

106 STAT'JA. Sojuzka kirgen respublikalardъn Verxovnyj Sudtarъn, Sojuzka kirgen respublikalardъn Verxovnyj Sovetteri 5 çyldъn oјine tudъp çadъlar.

107 STAT'JA. Avtonom respublikalardъn Verxovnyj sudtarъn avtonom respublikalardъn Verxovnyj Sovetteri 5 çyldъn oјine tudъp çadъlar.

108 STAT'JA. Krajlardъn la oblast'tardъn sudtarъn, avtonom oblast'tardъn la okrugtardъn sudtarъn krajlardъn oblast'tardъn ol emeze okrugtardъn kolkucytylerdin deputattarънынъ Sovetteri, ol emeze avtonom oblast'tardъn kolkucytylerdin deputattarънынъ Sovetteri 5 çyldъn oјine tudъp çadъlar.

109 STAT'JA. Narodnyj sudtardъ rajonнынъ grazdandarъ 3 çyldъn oјine tudъp çadъlar, ol vъbordъ bastra alvatънынъ, cike, tuncj izviratel'nyj pravozъ aajъnca, un vererin çazyttu edip otkyrer.

110 STAT'JA. Çargьнь ederde Sojuzka kirgen respublikanь, ol emeze avtonom respublikanь, ol emeze avtonom oblast'ть alvatъзынь төрөл tili-le eder, çe ol tildi vilbes uluska tilmeştep kerekti aajьн çartap berer, til vilbes kizi ol çargьda voььнь tili-le ajьnar ucurlu.

111 STAT'JA. SSRS-тьн vastra sudtarьnda, zakongo vaška aьланьp ajьlvagan ucun, kerekti çazьttavaj көrөр ucurlu, viruulatkan kizee korulanarga zaşcitnik berer ucurlu.

112 STAT'JA. Çargьсьлар kemneң-le kamaanь çok, çanьs-la zakongo vaşkartьp çadьlar.

113 STAT'JA. Bastra alvatъ komissariattar olordьn vaşkarьp turgan ucresdenijeler, oo tynej vaška-vaška kerekke turgan ulustar, onojto-ok SSRS-тьн grazdandarь zakondordь cike vudyrip turganьн şinzilep көrip turar vijik nadzor SSRS-тьн Prokurorьna salьньp çat.

114 STAT'JA. SSRS-тьн Prokurorьн çeti çьldьn өjin-de SSRS-тьн Verhovньj Sovet turguzьp çat.

115 STAT'JA. Respublikalardьn, krajlardьn, oblastlardьn prokurorlorьn, onojto-ok avtonom respublikalardьn la avtonom oblast'tardьn prokurorlorьn veş çьldьn turkunya SSRS-тьн Prokurorь turguzьp çat.

116 STAT'JA. Okrugtardьn, rajondordьn la gorod'tordьn prokurorlorьn Sojuzka kirgen respublikalardьn prokurorlorь SSRS-тьн Prokurorьna çөptөdip, veş çьldьn turkunya turguzьp çadьlar.

117 STAT'JA. Prokuraturanьн organdarь voььньн izin vaşkararda, çer-çerindegi organdardan kamaanь çok, çanьs-la SSRS-тьн Prokurorьna vaşkartьp işteп çadьlar.

X BAZALЬK

Grazdandardьн төs pravolorь la ovjazannost'torь

118 STAT'JA. SSRS-тьн grazdandarь işty volor pravolu өske sөs-lө ajtsa kacanda volzo iş alьp iştegen ucun çaldь kanca kirezi iş etkeninen көrө, istin vьtken kacestvoььnan көrө alar pravozьь var.

İşty volor pravozьь verilgen argazь mundьj: alvatъ hozjajstvoьь sotsialisticseskij volьp vьtken şьltuunda, Sovet çonьньн proizvoditelньj kycteri kьjalta çok өzip tur-

gan şyluunda xozjajstvennyj krizis-kьzalan volorьn ço-
goltьp atlgan ,şyltuunda, iş çok volorьn tort çok etken
şyltuunda.

119 STAT'JA. SSRS-тн grazdandarь амьраар пра-
VOZЬ бар.

Амьраар pravozь verilgen argazь mundьj: işmekci-
lerdiң көр savazьna işteer kynin 7 caska çetre kьskart-
kan şyltuunda, işmekcilerge le sluzaçijlarga çьl sajnьn
otpusk berip, ol otpusk tuştа zaravotnьj platazьn төлөр
turar edip turguskan şyltuunda, kolkyctylerge амьраарга
toozь көр sanatorijalardь, амьраар turalardь, klubtardь
berip salgan şyltuunda.

120 STAT'JA. SSRS-тн grazdandarь karьgan soondo
onojdo-ok oorugan tuştа la iştengedij kycin çьljtkan
tuştа material'ньj ovespecenie alar pravozь бар.

Bu pravozь verilgen argazь mundьj: işmekci le slu-
zaçijlardь gosudarstvоньн codь-la sotsial'ньj çапьnaң
straxovat' ederin elbede turguskan şyltuunda, kolkycty-
lerdi çаль çогьna emdep turgan şyltuunda, kolkyctylerge
tuzalanarga toozь көр kurorttordь bergen şyltuunda.

121 STAT'JA. SSRS-тн grazdandarь yrener pravozь
бар.

Bu pravozь verilgen argazь mьndьj: vaştamь yre-
dyge vastra valdar kьjalta çok yrenerin turguskan şyl-
tuunda, yredyni çaan yredyge çetre çal çok etken şyl-
tuunda, çaan yredyly şkoldo yrenip turgandardьn көр
savazьna gosudarstvоньн stependija-volьş berip turgan
şyltuunda, şkoldordo vojnьn төрөл tili-le yrenip turgan
şyltuunda, zavotordo, sovhoztordo maşinno-traktornьj
stantsijalarda la kolhoztordo kolkyctylерdi proizvodst-
vogo, texnikaga la agronom yredyune çаль çok yredyni
turguskan şyltuunda.

122 STAT'JA. SSRS-ta çatkan yj kizee er kizige
tynej vastra kandьj-da çапьnaң volzьn, xozjajstvоньн,
gosudarstvоньн, kul'turanьн la çоньнn politiceskij çadь-
zьnda tynej pravolor verilip çat.

Yj kizee verilgen bu pravolordь vudyrer argazь
mundьj: yj kizee er kizige tynej işty volor pravonь,
sotsial'ньj çапьnaң straxovat' ederinde le yrener pravozь
tynej verilgen, eneniң le balanьң kerekterin gosudarstvo
koorьp turganь, vojnьnda varlu yj kizige otpusk berip,
ol otpusk tuştа, çальn төлөerin toktotpos edip turguskanь,

vala tavar turalardь, valdar çadar jasljaldь la sadtardь көптөткөни.

123 STAT'JA. SSRS-тнң grazdandarь kandьjda ukту, kandьj-da rasanьң volzьn, hozjajstvоньн, gosudarstvоньн, kul'turanьң la çоньнң politiceskij çadьzьнңн kandьj-da çаньнаң oncozь tynej pravolu vologь vizulbas katu zakon volьp çat.

Grazdandardьн rasazьнаң la ugunañ көрө, olordьн pravolarьн kanajda-da volzo, cike ol emeze, кьjazьнаң astadarьн, ol emeze ojto kajra olorgo cike, ol emeze кьjazьнаң preimuşcestvo verip turguzarьн, oo tynej kandьj vir rasanь la vir ukту alvatьнь өгө turguzьp, ol emeze çaman көrip kerekke vodovoj turzьн dep turgan yredьni zakon viruulap çat.

124 STAT'JA. Grazdandarga kandьj religija çandajtanьна çajьm volzьн dep, SSRS-ta tserkveni gosudarstvodon ajьp, şkoldь tserkveden ajьp salgan. Kandьj religijanь çandajtanь kereginde le religija udura propaganda ederi kereginde vastra grazdandarga çajьm verilip çat.

125 STAT'JA. Grazdandardьн amadaganь aajьnca la sotsialisticeskij çandь tьндar kereginde SSRS-тнң grazdandarьна kacanda volzo zakonlo verilip çat:

- a) sөstin çajьmь,
- b) viciktin çajьmь,
- v) çuundardьн la mitingtardьн çajьmь,
- g) oromdogь şestvie-vazьttьн la demonstratsijaldьн çajьmь.

Grazdandarga vu pravolordьн verilip turgan argazьmundьj: kolkyctylerge le olordьн organizatsijalarьна tipografijaldь, veletegen caazьndь, çоньнң turalarьн, oromdordь, svjazтнң sredstvologьн la vu pravolordь vudyrege kerekty öskөdө material'ньj nemelerdi verip turgan şьltuunda.

126 STAT'JA. Kolkyctylerdin amadaganь aajьnca la kalьn alvatьннң organizatsionьнң çаньнаң vojlorь iştivaştap iştenerin le politiceskij çаньнаң aktivньj vologьн тьндar kereginde, SSRS-тнң grazdandarьна çоньнң organizatsijalarьна virigeten pravolor verilip çat: professional'ньj sojuztarga, kooperativ organizatsijalarga, çaş öskyrьmnin organizatsijalarьна, sportтнң la çurtть көгьбг organizatsijalarga, kul'turnьj texniceskij la yredьnin ов-

şestvolorъna, işmekci klasstъn la kolkyctylerdin  sk -de kadъnan sьkan ancada la erkindy vilgir sagьştu grazdandarь deze, Bastrasojuzta kommunisterdin vol'şevik partijazьna virigip  adьlar, partiya kolkyctylerdin sotsialisticeskij  andь tьndьp  arandьrar tartьzьnda ozosьl otrjadь volьp  at, kolkyctylerdin vastra organizatsijalaryna,  onnьn-da volzьn, gosudarstvonnьn-da volzьn kol-salaa  etirip vaştap turgan  zegi volьp  at.

127 STAT'JA. SSRS-tъn grazdandarьna vir-de kizee tijdirtpes pravo verilip  at. Kem-de kizi sudtъn postanovlenije  okko ol emeze prokurordьn  ovi  okko arestovat' etirer ucury  ok.

128 STAT'JA. Grazdandardьn aьl- urtьna kem-de tijbes pravozьn, viciktezip turgan vicikterinin  azьdьn zakon kooryp  at.

129 STAT'JA.  ske oroondordo kolkyctylerdin amaduuzь ucun turuştan kereginde, ol emeze naucnьj işt ucun, ol emeze natsional alvatьlardь kьstalannan aьrьr kereginde tartьştan ucun viruuladьp turgan grazdandarga SSRS icinde  urtajtan pravo verilip  at.

130 STAT'JA. SSRS-tъn kazь-la grazdanin Sovet Sotsialisticeskij Respublikalardьn Sojuzьnnьn Konstitutsijazьn vuspaj vydyrer ucurlu, zakondordь vydyrip, trudtъn distsiplinazьn cek tudьp,  on aldьndagь vojьnnьn ovjazannost'torьn ak sagьzь-la vydyrip sotsialisticeskij  on  adьzьnnьn eezizin vuspaj tudar ucurlu.

131 STAT'JA. Sovet strojdьn kem-de tijbes vajlu t z gezi volgon, t r l  eribistin vaj la ijde-kycty volorьnnьn tazьl volьp turgan, vastra kolkyctylerdin argalu kul'turnьj  adьzьnnьn tazьl volьp turgan— onnьn sotsialisticeskij sobstvennost'tь SSRS-tъn kazь-la grazdanin severlep, tьndьp turar ucurlu.

 onnьn Sotsialisticeskij sobstvennost'ko kara sanagan ulus alvatьnnьn  ştyleri volьp  adьlar.

132 STAT'JA. Bastra ulus ceryge turar ovjazannost' zakon volьp  at. İşmekci Krest'jannьn Kьzьl Ceryzine turar sluzьba SSRS-tъn grazdandarьnnьn kyndyly ovjazannost' volьp  at.

133 STAT'JA. T r l  erinin adaanьn alarь SSRS-n kazь-la grazdaninnin  on aldьndagь svjaştcenьj dolg volьp  at. T r l  erine izmena etkeni: vergen şertti vuskань,  ştylerge varьp kozьlgань, gosudarstvonnьn cery

çанынан тыһыр турғанна буудак еткені, җион волгонь
тиньн оңсозьньн усун еңле иур кара сажьшту кerek
еткен деп, законньн ең-ле кату çанынаң бирүладьр çат.

XI BAZALЬK

Izviratel'nyj sistema

134 STAT'JA. Kolkucytylerdin deputattarьньн vastra Sovetterine: SSRS-n Verxovnyj Sovedine, Sojuzka kirgen respublikalardьn Verxovnyj Sovetterine, krajlardьn la oblast'tardьn kolkucytylerinin deputattarьньн Sovetterine, avtonom respublikalardьn Verxovnyj Sovetterine, avtonom oblast'tardьn, okrugtardьn, rajondordьn, gorodtordьn la çurttardьn (stanitsijanьn, derevnenin, xutordьn, kişlaktьn, auldьn) kolkucytylerdin deputattarьньн Sovetterine deputattardь izviratelder, vastra ulustьn, tynej cike izviratel'nyj pravo aajьnca, yп vererin çazьttu edip tudьr çadьlar.

135 STAT'JA. Deputattardь vastra ulustar tudьr çat: 18 çaşka çetken SSRS-n vastra grazdandarь, kandьj-da rassanьn, kandьj-da uktu volzьn, kandьj-da çandu, yredyly volzьn, көckin-de çurttu osedьj-da volzьn, Sotsial'nyj çанынаң vytkeni kandьj da volzьn, çөөzө çанынан çatkan çadьзь, aзьjda iştegen izi kandьj-da volgonьnan kamaazь çogьnan vьvorgo kozo turuzar-da Sovetke tudular-da pravolu, çаныs la sажьзь cьkan ulus la çargьladala sud aзьra izviratel'nyj pravozь çok volgon ulus vьvorgo turuşpas ucurlu.

136 STAT'JA. Deputattardь tudar vьvor tynej volьr çat kazь-la grazdanin çаныs yndy volьr vastra grazdandar vьvorlordo tynej pravolu volьr kirizip çadьlar.

137 STAT'JA. Uj ulustar er ulus-la tynej deputattardь tudar-da, vojlorь deputatka tudular-da pravolu.

138 STAT'JA. Kьзы-Ceryde turgan grazdandar, vastra grazdandarga tynej, deputattardь tudar-da, vojlorь deputatka tudular-da pravolu.

139 STAT'JA. Deputattardь tudatan vьvor cike volьr çat: kolkucytylerdin deputattarьньн vastra Sovetterine çurtтьn la gorodтьn kolkucytylerdin deputattarьньн Sovetterinenç ala SSRS-тьn Verxovnyj Sovetke çetire deputattardь vastra grazdandar aldьnan vojlorь cike vьvor aзьra tudьr çadьlar.

140 STAT'JA. Deputatardь tudar vьbor tušta yn vereri çazьttu volьp çat.

141 STAT'JA. Vьbor tuzunda kandidatlar izviratelnyj okruglar sajnь sьgarьlyp çat.

Kandidattardь sьgarar pravo çonnь organizatsijalarьnda la kolkyctylerdin ovşcestvolorьnda volьp çat: kommunist partijanь organizatsijalarьnda, profesional'nyj sojuzlarda, kooperativlarda, çaş öskyrьmnin organizatsijalarьnda kul'turnь ovşestvolordo.

142 STAT'JA. Kazь-la deputat vojnьn izinin le kolkyctylerdin deputattarьnь Sovedinin izinin otcedьn izviratel'derge verip turar ucurlu, zakondo turguzьlgan aajьnca, izviratel'derdin көр çarьmьzьnьn turguskan çövi-le Sovetten ojto kacan-da volzo kazь-la deputat ojto sьgarьlar ucурь var.

XII BAZALЬK

Герв, маань, stolitsa

143 STAT'JA. Sovet Sotsialisticskij Respublikalardьn Sojuzьnьn gosudarstvоньn герв mundьj: çerde turgan serp le maska, çerdin şarь deze, kynnin çarkьnьnda turьp çat, onь ajlandьra aştьn mazaktarь, Sojuzka kirgen respublikalardьn tilderi-le vicigen vicikty: „Çer ystynin proletarijarь, virikleger!“ Gerвтьn ystynde veş toьktu çьldьs var.

144 STAT'JA. Sovet Sotsialisticskij Respublikalardьn Sojuzьnьn gosudarstvоньn мааньzь mundьj: kьzьl öndy vөs, agazьnda çuuk ystyndegi toьgьnda altьn-la cymdep çuragan serp le maska, olordьn ystynde deze, altьn vөөлçily veş toьktu çьldьs. Bөstin tuurazь sьnьna keli-zeri 1 : 2.

145 STAT'JA. Sovet Sotsialisticskij Respublikalardьn Sojuzьnьn stolitsazь gorod Moskva volьp çat.

XIII BAZALЬK

Konstitutsijanь öskөrtөr porjadogь

146 STAT'JA. SSRS-тьn Konstitutsijazьn SSRS-тьn Verhovnyj Sovettin kazьda palatazьnь көр çarьmьzь, deputattardьn 3 ylyynin 2 ylyyzinen аs emes deputattarь çөптөгөн reşenie aajьnca öskөrtip çat.

**Sovet Sotsialisticeskij Respublikalardın Sovetterinin
Crezvıcsajnyj VIII-ci S'ezdın Prezidiumı:**

N. AJTAKOV.	JU. AXUN-BABAEV.	G. MUSABEKOV.
I. AKULOV.	A. KISELEV.	G. PETROVSKIJ.
A. ANDREEV.	S. KOSIOR.	P. POST'ŞEV.
V. BLJUXER.	M. LITVINOV.	I. STALIN.
S. BUDENNŲJ.	P. LJUBCENKO.	D. SULIMOV.
K. VOROŞILOV.	A. MIKOJAN.	N. XRUŞCEV.
N. EZOV.	V. MOLOTOV.	A. CERVJAKOV.
A. ZDANOV.	G. ORDZONIKIDZE.	V. CUBAR'.
L. KAGANOVIC.	A. RAXIMBAEV.	N. ŞVERNIK.
M. KALININ.	JA. RUDZUTAK.	R. EJXE.

BAZALÛKTARÛ

SOVET SOTSIALISTICESKIJ RESPUBLIKALARDÛN SOJUZÛNÛN CREZVÛCAJNÛJ VIII-ci S'EZDININ POSTANOVLENIJELERI

Sovet Sotsialisticeskij RespublikalardÛn SojuzÛnÛn KonstitutsijazÛn (tÛs zakonÛn) çÛrtÛgeni SSR SojuzÛnÛn VerxovnÛj Sovediniñ vÛborÛ kereginde	2 3
Sovet Sotsialisticeskij RespublikalardÛn SojuzÛnÛn çanÛ KonstitutsijazÛn (tÛs zakonÛn) çÛrtÛr alğanÛn oznamenovat' edip kyndyly òtkyneri kereginde	4

SSR SOJUZÛNÛN KONSTITUTSIJAZÛ (TÛS ZAKONÛ)

I BazalÛk

ÇonÛnÛ vudyuzi	5
--------------------------	---

II BazalÛk

GosudarstvoÛnÛ vudyuzi	7
----------------------------------	---

III BazalÛk

Sovet Sotsialisticeskij RespublikalardÛn SojuzÛnÛn GosudarstvoÛnÛn çanÛnÛ vijik organdarÛ	10
---	----

IV BazalÛk

Sojuzka kirgen RespublikalardÛn Gosudarstvo çanÛnÛ vijik organdarÛ	14
--	----

V BazalÛk

Sovet Sotsialisticeskij RespublikalardÛn SojuzÛnÛn gosudarstvo upravlenijeziñiñ organdarÛ	15
---	----

VI Bazal'k

Sojuzka kirgen Respublikalardıń gosudarstvo
upravlenijeziniń organdarь 18

VII Bazal'k

Avtonom Sovet Sotsialisticseskij Respublikalar-
dıń gosudarstvo җақның vijik organdarь . . . 20

VIII Bazal'k

Gosudarstvo җақның җер-җериндеgi organdarь 21

IX Bazal'k

Sud la prokuratura 22

X Bazal'k

Grazdandardıń төs pravolorь la ovjazannost'-
torь 23

XI Bazal'k

Izviratel'nyj sistema 27

XII Bazal'k

Герв, маань, stolitsa 28

XIII Bazal'k

Konstitutsijanь өskөrtөr porjadogь 28

Перевірено 1948 р.

Перепечатано из газеты „Кызыл-Ойрот“ от 15/XII-1936 г.

с. 17205

61225

Ответственный редактор—П. С. Хабаров.

Редактор издательства—А. Г. Шабураков.

Техредактор—Ф. Кусургашев.

Слано в производство 14/I-1937 г. Подписано к печати 31/I-1937 г. Фор-
мат 60x88¹/₁₆. Тираж 4000. Бум. лист. 1. Печ. лист. 2. Уч.-авт. 1,4. Знаков
в бум. листе 77056. Индекс П-2-6(н). Изд. № 1812-а. Заказ № 216. Ново-
сибирск. Типография № 1 ЗСКИК. Уполкрайлита № 379 от 31/I-1937 г.

Цена книги—15 коп.

